

24TH LATIN SUMMER SCHOOL

15th-19th JANUARY 2018

New Law Building, University of Sydney

LEVEL 4.1

Ovid *Metamorphoses* book 3 (selections)

Instructor: Elizabeth Minchin

LATIN SUMMER SCHOOL 2018: Ovid, *Metamorphoses*, Book 3

In *Metamorphoses* 3 Ovid tells a set of linked stories set in Thebes. These tales begin with the founding of the House of Cadmus at Thebes (the killing of the serpent; the sowing of the serpent's teeth; and the killing of the earth-born brothers (all but five). We learn too of the marriage of Cadmus and Harmony, and the birth of sons and grandsons. Things seem to be turning out well for Cadmus. But, as tradition warns, no man should count himself happy until he is dead. The poet will go on to tell of the deaths of Cadmus's daughter Semele, and of his grandsons Actaeon and, separately, Pentheus (whose end is brought about by a third grandson, Bacchus).

Tiresias, a descendant of the serpent, will play the outsider's role in the narrative. After Zeus has given him the power to see the future (as compensation for his Juno-inflicted blindness) he will foresee the death of Narcissus and the terrible end of Pentheus.

Ovid is here at his best. His mortals are, in most cases, hapless; and his gods are terrible. The presentation of these tales is both brightly ironic and, on occasions, delicately moving, as is the best of Ovid's verse. I hope you enjoy these readings!

I regret that it will not be possible to read the whole of *Met.* 3. But I have selected certain episodes and urge you to read the linking passage that leads into each of the five episodes below:

1. Diana and Actaeon 155-164; 174-206; 225-250	(71 lines)
2. Juno and Semele (251-313)	(63 lines)
3. Echo and Narcissus (334-399)	(66 lines)
4. Narcissus and Echo (400-427; 463-508)	(74 lines)
5. Pentheus, Bacchus—and Agave (509-546; 699-731)	(71 lines)

The text, which I have taken from Perseus, is attached.

You may wish to consult a commentary with helpful notes. The Book Depository and the Dymock's websites recommend two school editions, one by AAR Henderson (Bloomsbury) and by John Godwin (Dymock's). If you want to read up on the poem, an excellent introduction is Elaine Fantham's *Ovid's Metamorphoses* (OUP, 2004). Here she observes that Ovid's long poem is 'too brilliant and marvelous for anyone to do it justice in either a big book or a small one'. Hers is a smallish one, and a good one.

Translations? You will find an abundance. The Penguin translation by David Raeburn, with an introduction by Denis Feeney, follows the text (almost) line by line. But there are many others to choose from.

I have attached a pair of genealogical tables, which will help you negotiate Cadmus's family tree.

Elizabeth Minchin
Centre for Classical Studies, ANU

Quid faciat? repetatne domum et regalia tecta
an lateat silvis? pudor hoc, timor impedit illud. 205
Dum dubitat, videre canes.

Ea turba cupidine praedae 225
per rupes scopulosque adituque carentia saxa,
quaque est difficilis quaque est via nulla, sequuntur.
Ille fugit per quae fuerat loca saepe secutus,
heu famulos fugit ipse suos. Clamare libebat
"Actaeon ego sum, dominum cognoscite vestrum!" 230
Verba animo desunt: resonat latratibus aether.
Prima Melanchaetes in tergo vulnera fecit,
proxima Therodamas, Oresitrophus haesit in armo:
tardius exierant, sed per compendia montis
anticipata via est. Dominum retinentibus illis, 235
cetera turba coit confertque in corpore dentes.
Iam loca vulneribus desunt. Gemit ille sonumque,
etsi non hominis, quem non tamen edere possit
cervus habet, maestisque replet iuga nota querellis.
Et genibus pronis supplex similisque roganti 240
circumfert tacitos tamquam sua brachia vultus.
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
ignari instigant oculisque Actaeona quaerunt
et velut absentem certatim Actaeona clamant
(ad nomen caput ille refert), et abesse queruntur 245
nec capere oblatae segnem spectacula praedae.
Vellet abesse quidem, sed adest; velletque videre,
non etiam sentire canum fera facta suorum.
Undique circumstant mersisque in corpore rostris
dilacerant falsi dominum sub imagine cervi, 250
nec nisi finita per plurima vulnera vita
ira pharetrae fertur satiate Dianae.*

(Note that I have added two lines here ('251-252') that are not included in the Perseus text.)

Tuesday: Juno and Semele

(Met. 3, 251-313)

Rumor in ambiguo est: aliis violentior aequo
visa dea est, alii laudant dignamque severa
virginitate vocant; pars invenit utraque causas.
Sola Iovis coniunx non tam culpetne probetne
eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductae 255
gaudet et a Tyria conlectum Paelice transfert
in generis socios odium. Subit ecce priori
causa recens, gravidamque dolet de semine magni
esse Iovis Semelen. Dum linguam ad iurgia solvit,
“profeci quid enim totiens per iurgia?” dixit: 260
“ipsa petenda mihi est, ipsam, si maxima Iuno
rite vocor, perdam, si me gemmantia dextra
sceptra tenere decet, si sum regina Iovisque
et soror et coniunx, certe soror. At, puto, furto est
contenta, et thalami brevis est iniuria nostri: 265
concipit, id deerat! manifesta que crimina pleno
fert utero, et mater, quod vix mihi contigit uno
de Iove vult fieri: tanta est fiducia formae.
Fallat eam faxo; nec sum Saturnia, si non
ab Iove mersa suo Stygias penetrabit in undas.” 270
Surgit ab his solio fulvaque recondita nube
limen adit Semeles. Nec nubes ante removit,
quam simulavit anum posuitque ad tempora canos
sulcavitque cutem rugis et curva trementi
membra tulit passu; vocem quoque fecit anilem, 275
ipsaque erat Beroe, Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato sermone diuque loquendo
ad nomen venere Iovis, suspirat et “opto,
Iuppiter ut sit” ait: “metuo tamen omnia: multi
nomine divorum thalamos iniere pudicos. 280
Nec tamen esse Iovem satis est: det pignus amoris,
si modo verus is est, quantusque et qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus talisque, rogato,
det tibi complexus suaque ante insignia sumat.”
Talibus ignaram Iuno Cadmeida dictis 285
formarat. Rogat illa Iovem sine nomine munus.
Cui deus “elige” ait: “nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunt
numina torrentis: timor et deus ille deorum est”.
Laeta malo nimiumque potens perituraque amantis 290
obsequio Semele “qualem Saturnia” dixit
“te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,
da mihi te talem.” Voluit deus ora loquentis
opprimere: exierat iam vox properata sub auras.

<p>Ingemuit; neque enim non haec optasse, neque ille non iurasse potest. Ergo maestissimus altum aethera conscendit vultuque sequentia traxit nubila, quis nimbos inmixtaque fulgura ventis addidit et tonitrus et inevitabile fulmen.</p>	<p>295</p>
<p>Qua tamen usque potest, vires sibi demere temptat; nec, quo centimanum deiecerat igne Typhoea, nunc armatur eo: nimium feritatis in illo est. Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum saevitiae flammaeque minus, minus addidit irae; tela secunda vocant superi. Capit illa, domumque</p>	<p>300</p>
<p>intrat Agenoream. Corpus mortale tumultus non tulit aetherios donisque iugalibus arsit. Imperfectus adhuc infans genetricis ab alvo eripitur, patrioque tener (si credere dignum est) insuitur femori maternaque tempora complet.</p>	<p>305</p>
<p>Furtim illum primis Ino matertera cuuis educat: inde datum nymphae Nyseides antris occluere suis lactisque alimenta dedere.</p>	<p>310</p>

Wednesday: Echo and Narcissus

(Met. 3, 334-399)

At pater omnipotens (neque enim licet inrita cuiquam
facta dei fecisse deo) pro lumine adempto 335
scire futura dedit, poenamque levavit honore.
Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
inreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide vocisque ratae temptamina sumpsit
caerula Liriopae. Quam quondam flumine curvo 340
implicuit clausaeque suis Cephisus in undis
vim tulit. Enixa est utero pulcherrima pleno
infantem, nymphis iam tunc qui posset amari,
Narcissumque vocat. De quo consultus, an esset
tempora maturae visurus longa senectae, 345
fatidicus vates "si se non noverit" inquit.
Vana diu visa est vox auguris: exitus illam
resque probat letique genus novitasque furoris.
Namque ter ad quinos unum Cephisius annum
addiderat poteratque puer iuvenisque videri: 350
multi illum iuvenes, multae cupiere puellae.
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma:
nulli illum iuvenes, nullae tetigere puellae.
Adspicit hunc trepidos agitantem in retia cervos
vocalis nymphae, quae nec reticere loquenti, 355
nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat; et tamen usum
garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
reddere de multis ut verba novissima posset.
Fecerat hoc luno, quia, cum deprendere posset 360
cum love saepe suo nymphas in monte iacentes,
illa deam longo prudens sermone tenebat,
dum fugerent nymphae. Postquam Saturnia sensit
"huius" ait "linguae, qua sum delusa, potestas 365
parva tibi dabitur vocisque brevissimus usus":
reque minas firmat. Tamen haec in fine loquendi
ingeminat voces auditaque verba reportat.
Ergo ubi Narcissum per devia rura vagantem
vidit et incaluit, sequitur vestigia furtim,
quoque magis sequitur, flamma propiore calescit, 370
non aliter, quam cum summis circumlita taedis
admotas rapiunt vivacia sulphura flammis.
O quotiens voluit blandis accedere dictis
et molles adhibere preces: natura repugnat
nec sinit incipiat. Sed, quod sinit, illa parata est 375

exspectare sonos, ad quos sua verba remittat.
 Forte puer comitum seductus ab agmine fido,
 dixerat "ecquis adest?" et "adest!" responderat Echo.
 Hic stupet, utque aciem partes dimittit in omnes,
 voce "veni!" magna clamat: vocat illa vocantem. 380
 Respicit et rursus nullo veniente "quid" inquit
 "me fugis?" et totidem, quot dixit, verba recepit.
 Perstat et, alternae deceptus imagine vocis,
 "huc coeamus!" ait: nullique libentius umquam
 responsura sono "coeamus" rettulit Echo, 385
 et verbis favet ipsa suis egressaque silva
 ibat, ut iniceret sperato bracchia collo.
 Ille fugit fugiensque "manus complexibus aufer:
 ante" ait "emoriar, quam sit tibi copia nostri."
 Rettulit illa nihil nisi "sit tibi copia nostri." 390
 Spreta latet silvis pudibundaque frondibus ora
 protegit et solis ex illo vivit in antris.
 Sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsae.
 Extenuant vigiles corpus miserabile curae,
 adducitque cutem macies et in aera sucus 395
 corporis omnis abit. Vox tantum atque ossa supersunt:
 vox manet; ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
 inde latet silvis nulloque in monte videtur;
 omnibus auditur: sonus est, qui vivit in illa.

Thursday: Narcissus and Echo

(Met. 3, 400-427; 463-508)

Sic hanc, sic alias undis aut montibus ortas 400
luserat hic nymphas, sic coetus ante viriles.
Inde manus aliquis despectus ad aethera tollens
“sic amet ipse licet sic non potiatur amato!”
dixerat. Adsensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat inlimis, nitidis argenteus undis, 405
quem neque pastores neque pastae monte capellae
contigerant aliudve pecus, quem nulla volucris
nec fera turbarat nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus umor alebat,
silvaque sole locum passura tepescere nullo. 410
Hic puer, et studio venandi lassus et aestu,
procubuit faciemque loci fontemque secutus.
dumque sitim sedare cupit, sitis altera crevit.
Dumque bibit, visae correptus imagine formae
spem sine corpore amat: corpus putat esse, quod unda est 415
adstupet ipse sibi, vultuque inmotus eodem
haeret, ut e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus
et dignos Baccho, dignos et Apolline crines
impubesque genas et eburnea colla decusque 420
oris et in niveo mixtum candore ruborem,
cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit imprudens et qui probat, ipse probatur,
dumque petit, petitur, pariterque accendit et ardet.
Inrita fallaci quotiens dedit oscula fonti! 425
In mediis quotiens visum captantia collum
bracchia mersit aquis, nec se deprendit in illis!

Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
quod cupio mecum est: inopem me copia fecit.
O utinam a nostro secedere corpore possem! 465
Votum in amante novum: vellem quod amamus abesset! —
Iamque dolor vires adimit, nec tempora vitae
longa meae superant, primoque exstinguor in aevo.
Nec mihi mors gravis est posituro morte dolores:
hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset. 470
Nunc duo concordēs anima moriemur in una.”
Dixit et ad faciem rediit male sanus eandem
et lacrimis turbavit aquas, obscuraque moto
reddita forma lacu est. Quam cum vidisset abire,

“quo refugis? remane, nec me, crudelis, amantem
 desere!” clamavit: “liceat, quod tangere non est,
 adspicere et misero praebere alimenta furori.”
 Dumque dolet, summa vestem deduxit ab ora
 nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
 Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem, 475
 non aliter quam poma solent, quae candida parte,
 parte rubent, aut ut variis solet uva racemis
 ducere purpureum nondum matura colorem.
 Quae simul adspexit liquefacta rursus in unda,
 non tulit ulterius, sed ut intabescere flavae 480
 igne levi cerae matutinaeque pruinae
 sole tepente solent, sic attenuatus amore
 liquitur et tecto paulatim carpitur igni.
 Et neque iam color est mixto candore rubori,
 nec vigor et vires et quae modo visa placebant, 485
 nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
 Quae tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
 indoluit, quotiensque puer miserabilis “eheu”
 dixerat, haec resonis iterabat vocibus “eheu”;
 cumque suos manibus percusserat ille lacertos, 490
 haec quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
 Ultima vox solitam fuit haec spectantis in undam,
 “heu frustra dilecte puer!” totidemque remisit
 verba locns, dictoque vale “vale!” inquit et Echo.
 Ille caput viridi fessum submitit in herba; 495
 lumina mors clausit domini mirantia formam.
 Tunc quoque se, postquam est inferna sede receptus,
 in Stygia spectabat aqua. Planxere sorores
 naides et sectos fratri posuere capillos,
 planxerunt dryades: plangentibus adsonat Echo. 500
 Iamque rogam quassasque faces feretrumque parabant:
 nusquam corpus erat; croceum pro corpore florem
 inveniunt, foliis medium cingentibus albis. 505

Friday: Pentheus, Bacchus—and Agave

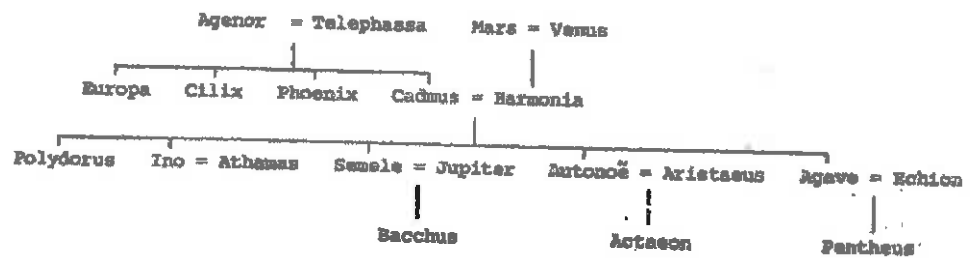
(*Met.* 3, 509-546; 699-731)

Cognita res meritam vati per Achaidas urbes attulerat famam, nomenque erat auguris ingens.	510
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus, contemptor superum, Pentheus, praesagaque ridet verba senis tenebrasque et cladem lucis ademptae obicit. Ille movens albertia tempora canis	
“quam felix esses, si tu quoque luminis huius orbis” ait “fieres, ne Bacchica sacra videres!	515
Namque dies aderit, quam non procul auguror esse, qua novus huc veniat, proles Semeleia, Liber; quem nisi templorum fueris dignatus honore, mille lacer spargere locis et sanguine silvas	520
foedabis matremque tuam matrisque sorores. Evenient; neque enim dignabere numen honore, meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.”	
Talia dicentem proturbat Echione natus. Dicta fides sequitur, responsaque vatis aguntur:	525
Liber adest, festisque fremunt ululatibus agri; turba ruit, mixtaeque viris matresque nurusque vulgusque proceresque ignota ad sacra feruntur.	
“Quis furor, anguigenae, proles Mavortia, vestras attonuit mentes?” Pentheus ait: “aerane tantum	530
aere repulsa valent et adunco tibia cornu et magicae fraudes, ut, quos non bellicus ensis, non tuba terruerit, non strictis agmina telis, femineae voces et mota insania vino	
obscenique greges et inania tympana vincant?	535
Vosne, senes, mirer, qui longa per aequora vecti hac Tyron, hac profugos posuistis sede penates, nunc sinitis sine Marte capi? vosne, acrior aetas, o iuvenes, propiorque meae, quos arma tenere, non thyrsos, galeaque tegi, non fronde, decebat?	540
Este, precor, memores, qua sitis stirpe creati, illiusque animos, qui multos perdidit unus, sumite serpentis! Pro fontibus ille lacuque interiit: at vos pro fama vincite vestra!	
Ille dedit leto fortes, vos pellite molles	545
et patrium retinete decus.	
Perstat Echionides. Nec iam iubet ire, sed ipse vadit, ubi electus facienda ad sacra Cithaeron	700
cantibus et clara bacchantum voce sonabat.	

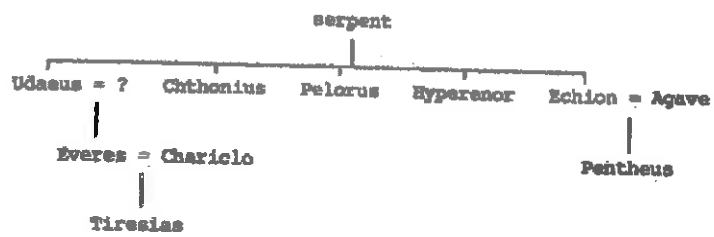
Ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
 signa dedit tubicen, pugnaeque adsumit amorem,
 Penthea sic ictus longis ululatibus aether
 movit, et audito clamore recanduit ira. 705
 Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,
 purus ab arboribus, spectabilis undique campus.
 Hic oculis illum cernentem sacra profanis
 prima videt, prima est insano concita cursu,
 prima suum misso violavit Penthea thyrsos 710
 mater. "Io, geminae" clamavit "adeste sorores!
 ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
 ille mihi feriendus aper." Ruit omnis in unum
 turba furens; cunctae coeunt trepidumque sequuntur,
 iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem, 715
 iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
 Saucius ille tamen "fer opem, matertera" dixit
 "Autonoe! moveant animos Actaeonis umbrae."
 Illa, quis Actaeon, nescit dextramque precantis
 abstulit: Inoo lacerata est altera raptu. 720
 Non habet infelix quae matri bracchia tendat,
 trunca sed ostendens deiectis vulnera membris
 "adspice, mater!" ait. Visis ululavit Agaue
 collaque iactavit movitque per aera crinem
 avulsumque caput digitis complexa cruentis 725
 clamat "io comites, opus haec victoria nostrum est!"
 Non citius frondes autumnum frigore tactas
 iamque male haerentes alta rapit arbore ventus,
 quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.
 Talibus exemplis monitae nova sacra frequentant 730
 turaque dant sanctasque colunt Ismenides aras.

5. **GENEALOGICAL TABLES.**

A. **The House of Cadmus**

B. **The Spartids**

from AAR Henderson, *Diad. Met. 3.*